

Извештај о резултатима истраживања Тима Земунске гимназије, који учествује у ЕРАСМУС+ пројекту *Иновације у настави – традиција и садашњост* (анализа упитника о пројектној настави) након спроведене мобилности и примене знања и вештина стечених током периода мобилности

Увод и циљ истраживања

Креирање упитника је отпочето почетком септембра 2020. године. Истовремено су креирана два упитника, један за професоре, а други за ученике Земунске гимназије. Активно учешће у *креирању упитника* о учесталости, спровођењу и проблемима који се јављају код пројектне наставе имали су професор Енглеског језика Дејан Тмушић, професор Српског језика и књижевности Бошко Милосављевић, професор Хемије Владимир Комненовић, професор Физичког и здравственог васпитања Саша Порубски, професор Немачког језика Јелена Манојловић и стручни сарадник, психолог Марија Талијан. У сарадњи са професором Социологије и Филозофије Зорицом Перовић, која је била ангажована од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја и ЗУОВ-а на изради наставних планова за изборне блокове, креиран је упитник.

Иницијално испитивање је спроведено пре мобилности, фебруар–март 2022. године, док је ново испитивање спроведено по повратку са мобилности и организовању бројних активности везаних за дисеминацију резултата, као и организовања и спровођења пројектног задатка под називом *Заједно до знања*, у којем су учествовали ученици трећег разреда и преко 30 професора Гимназије. У организацији и спровођењу пројектних активности коришћена су знања и вештине стечени током периода мобилности у Шпанији, а који су везани за организовање и реализовање пројектних задатака, што је био један од основних циљева пројекта.

Упитник је имао за циљ да се испитају:

- а) доминантни проблеми у организацији и извођењу пројектне наставе из угла професора и ученика Земунске гимназије;
- б) доминантне потребе за подршком Министарства, Психолошко-педагошке службе и колектива ради превазилажења уочених проблема;
- в) могуће идеје професора и ученика за превазилажење доминантних проблема у извођењу пројектне наставе;
- г) добијање квантитативних показатеља који би омогућили исказивање промена после примене знања и искустава стечених кроз ЕРАСМУС+ програм.

Упитник је задат почетком фебруара 2021. године, када му је приступио 41 испитаник (упитник за професоре) и 152 испитаника (упитник за ученике). Узорак је чинио 41 професор Земунске гимназије од укупно 105, и 152 ученика, по једно одељење сваког разреда природно-математичког и друштвено-језичког смера, као и ученици по једног одељења ученика са посебним способностима за Физику и ученика са посебним способностима за Рачунарство и информатику.

Контролно (друго) испитивање је спроведено у периоду октобар–јануар 2022/2023. године и у њему је учествовало 150 ученика, као и 42 професора Земунске гимназије.

Категоризацију одговора отвореног типа (5 у упитнику за ученике и 6 у упитнику за професоре) обављали су: професор Српског језика и књижевности Бошко Милосављевић, професор Хемије Владимир Комненовић, професор Физичког и здравственог васпитања Саша Порубски, професор немачког језика Јелена Манојловић, стручни сарадник, психолог Марија Талијан и професор Енглеског језика Дејан Тмушић.

Компаративну анализу резултата оба истраживања, као и предлога и смерница за унапређење пројектне наставе обавили су стручни сарадник, психолог Марија Талијан, професор немачког језика Јелена Манојловић и професор Енглеског језика Дејан Тмушић.

Дескриптивну анализу и квалитативну обраду – тумачење резултата и писање извештаја обавили су стручни сарадник, психолог Марија Талијан, професор немачког језика Јелена Манојловић и професор Енглеског језика Дејан Тмушић.

Резултати истраживања и дискусија

(анализа затворених питања)

1. Да ли сте се у досадашњем раду / школовању сусретали са пројектном наставом?

На прво питање, које је било приближно формулисано у оба упитника, професори и ученици су дали сличне одговоре. Већина професора и ученика је навела да је у досадашњем раду/ школовању примењивало/ имало искуства са пројектном наставом:

Примена / искуство са пројектном наставом	
професори	39 од 41 (95,12%) је навело да је у свом раду примењивало пројектну наставу. 2 од 41 (4,88%) је навело да у свом раду, досад, није примењивало пројектну наставу.
ученици	129 од 150 (86%) је навело да је у досадашњем школовању имало искуства са пројектном наставом. 21 од 152 (14%) је навело да се у досадашњем школовању није сусретало са овим видом наставе.

Ученици који су одговорили да су имали искуства везана за пројектну наставу су навели широк спектар предмета у којима су имали пројектну наставу, а најчешћи одговори су били: Српски језик и књижевност, Историја, Географија, Хемија, Физика и

изборни предмети, али су додали и одређене предмете које у иницијалном испитивању нису навели: стране језике, Филозофију, Социологију, Информатику и рачунарство, Биологију и Физичко и здравствено васпитање.

На питање да ли су имали прилике да присуствују часу/ часовима на којима наставници различитих предмета раде заједно са ученицима на исту тему, у иницијалном тестирању је само 25 ученика (16,45%) одговорило потврдно, док је 81 ученик (53,29%) дао негативан одговор, 46 ученика (30,26%) дало неутралан одговор. После спроведеног пројекта *Заједно до знања*, на ово питање позитиван одговор је дало 76 ученика (50,67%), негативан одговор 32 ученика (21,33%) док је 42 ученика дало неутралан одговор (28%). У иницијалној анкети је најчешћа комбинација предмета који су повезивани била Историја и језици (како српски, тако и страни језик), повезивање градива из Биологије, Хемије и Физике, као и повезивање различитих изборних пакета, док се у финалном испитивању појављује повезивање градива Филозофије и Социологије са широком палетом других предмета.

На питање да наведу разлог за позитиван, неутралан или негативан однос према примени пројектне наставе, за позитиван однос су најзаслужније то што кроз овај вид наставе до пуног изражаја долази креативност ученика, развија се тимски рад, али сваки ученик има активност за коју је задужен; добро осмишљен пројекат производи пораст креативности и заинтересованости ученика и, наравно, мултидисциплинарни приступ и међупредметно повезивање. Оно што је посебно занимљиво и није се појављивало као одговор у иницијалном анкетирању је приказивање и образлагање идеја и резултата пројектног задатка.

За неутралан или негативан став приликом прве анкете заслужни су недостатак времена за квалитетно спровођење свих фаза пројекта, тешка валоризација резултата, као и немогућност потпуне контроле свих фаза у пројекту. Велики број ученика је приметио да је у организацији пројекта у свакој фази постојала потпуна контрола и да је валоризација резултата пројекта била усклађена међу учесницима (професорима) са јасно одређеним и саопштеним критеријумима.

Професори који су у првој анкети на питање одговорили негативно су као главни разлог непримењивања пројектне наставе навели превише згуснут распоред и преобиман план и програм, који не оставља довољно могућности за квалитетно спровођење оваквог вида наставе. После спровођења свих фаза пројекта *Заједно до знања*, општи закључак је да је знатни део ових проблема био отклоњен добром организацијом свих фаза пројекта. Оно што је остао проблем је превелик број ученика у одељењу, па самим тим и фаза презентовања резултата истраживања и њихова валоризација траје дуго.

2. Став према пројектној настави

На питање да искажу свој став о пројектној настави, највећи број професора (28 од 41 – 68,30%) се позитивно изјаснио према овом виду наставе, 3 професора (7,3%) се негативно изјаснило према овом виду наставе, док је 10 професора (24,4%) исказало неутралан став.

На питање да упореде пројектну наставу са свакодневном наставом, 109 ученика (71,71%) је имало позитивно мишљење о предностима пројектне наставе, 20 ученика (13,16%) се негативно изјаснило о овом виду наставе, док је 23 ученика (15,13%) навело да не постоје разлике између пројектне наставе и традиционалних видова наставе.

На питање да искажу свој став о пројектној настави, највећи број професора (38 од 41 – 90,48%) се позитивно изјаснио према овом виду наставе, 3 професора (7, 32%) се негативно изјаснило према овом виду наставе, док није било професора који су исказали неутралан став.

На питање да упореде пројектну наставу са свакодневном наставом, 129 ученика (86%) је имало позитивно мишљење о предностима пројектне наставе, 18 ученика (12%) се негативно изјаснило о овом виду наставе, док је 3 ученика (2%) навело да не постоје разлике између пројектне наставе и традиционалних видова наставе.

3. Израда пројекта

На питања који део израде пројекта им је најлакши, а који најтежи, добили смо занимљиве одговоре ученика.

Најзанимљивији део код израде пројекта више није рад у групи, већ приказивање идеја (65 анкетираних), следи истраживање идеја и литература (48 анкетираних), рад у групи који је био доминантан одговор у првом анкетирању (21 анкетираних), затим, креирање пројекта (7 анкетираних), док су неке друге делове израде пројекта навело 9

анкетираних.

Код питања везаних за најтежи део рада приликом израде пројекта ученици су дали следеће одговоре:

Најтежи део у изради пројекта је рад у групи (54 ученика – 36%), следи креирање пројекта, тј. прављење нацрта (48 ученика – 32%), приказивање резултата пројекта и истраживање идеја (по 16 ученика – 10,67%), док је 16 ученика навело неки други разлог (10,67%).

Уколико упоредимо ове резултате са претходним истраживањима, примећујемо одређене промене, а оне се превасходно односе на део који се односи на приказивање резултата истраживања, који је сада, услед добре организације рада, поделе послова и подршке ментора-професора најзанимљивији део пројектних активности. Такође, приметно је да је, као и у првом анкетирању, рад у групи у исто време и најзанимљивија, али и најзахтевнија фаза у спровођењу пројектних активности.

На питање професорима у којој мери су задовољни својим знањем у примени пројектне наставе, највећи део, њих 25 (60,97%) је одговорило да је веома задовољно својим знањем, што је велика промена у односу на прву анкету (17,07%); 12 професора (29,27%) је одговорило да је делимично задовољно (46,34% у првом анкетирању); 4 професора (9,76%) је одговорило да је углавном задовољно. Оно што је посебно занимљиво у односу на прву анкету је да ниједан професор није дао одговор да је углавном или потпуно незадовољан својим знањем из ове области.

Професори су одговарали и на питање који су, по њиховом мишљењу, највећи

изазови/ препреке у примени пројектне наставе (бирани су 3 од понуђених опција).

Као највећа препрека је овог пута препозната дуготрајност трајања пројектних активности, која произилази из превеликих обавеза ученика из осталих предмета (24 анкетираних), следи недостатак знања о методама пројектне наставе (18 анкетираних), затим долази ширење информација и међупредметно повезивање (по 17 анкетираних), недостатак мотивације код ученика (15 анкетираних), подела задужења у тиму (10 анкетираних), налажење баланса код ученика (7 анкетираних), док је неки други изазов навело четворо анкетираних.

Најзанимљивија чињеница је да је у односу на иницијалну анкету, када је вредновање резултата пројекта било на водећем месту (24 анкетираних), у контролној анкети овај проблем је занемарљив (8 анкетираних професора).

У последњем питању у ученичком упитнику, које је на неки начин био резиме целокупног упитника, више од 50% анкетираних се сагласило да је пројектна настава занимљива, корисна, да уче уз њу, да их чини радозналима и да држи пажњу, али и да није једноставна.

Анализа отворених питања

Примери и искуства са пројектном наставом (упитник за ученике)

Ово питање је у иницијалној анкети довело до шареноликих одговора, али и, по нашем мишљењу, открило поимање пројектне наставе код ученика. Код навођења примера пројектне наставе, веома мали број ученика (мање од 10%) је навео примере који заиста представљају примере добре праксе пројектне наставе, и то се најчешће односи на рад у оквиру наставе изборних блокова, али се из одговора може видети да је уочен проблем презентовања резултата истраживања. Велики број ученика (преко 60%) је код навођење примера пројектне наставе наводио израду презентација из појединих предмета, извођење експеримената из Хемије или Физике, организацију групног рада на часовима појединих предмета. Ови резултати су нам указивали да ученици нису најпрецизније упознати са појмом пројектне наставе, шта она обухвата и како се спроводи.

Највећи број ученика је у другом анкетирању као пример добре праксе у пројектној настави навео управо пројекат *Заједно до знања* и искуства приликом учествовања на раду у овом пројекту оценио као веома значајна за даљи развој (128 од 150 испитаних 85,33%).

Када се говори о предностима и манама пројектне наставе, током иницијалног анкетирања добили смо широк спектар различитих одговора, који могу бити сврстани у неколико категорија.

Предности пројектне наставе:

- групни, односно тимски рад са јасно одређеним индивидуалним задужењима;
- боље усвајање знања и резултата до којих самостално долазе истраживањем него да им је оно „сервирано“ од стране наставника;
- рад на пројекту и презентовању резултата их оспособљава за тимски рад, али и за јавни наступ;
- унапређује комуникацијске вештине;
- више слободног времена и необавезност долажења у школи (ово се односи на изборне пакете);
- добијање бољих оцена уз мањи труд;
- учење без притиска и са мањим утрошком времена.

У контролном анкетирању ученици нису ниједном навели неке од предности које су се јавиле у првом анкетирању (добијање оцена уз мањи труд) али су се појавиле веома занимљиве групе одговора:

- боље одржава пажњу и концентрацију;
- боље савладавање градива;
- припрема и увежбавање јавног наступа;
- залагање не само за себе, већ и за групу;
- професионалнији поглед на рад, самосталност, посвећеност додељеним задужењима;
- припрема за истраживачки рад на факултету;

- развијање информатичке компетенције, будући да је један од начина презентовања резултата пројекта требало да буде креирање интернет презентације.

У првом анкетирању као недостаци пројектне наставе су препознати:

- неодговорност чланова тима;
- пројектна настава не служи сврси учења, већ забави и добијању добрих оцена уз мање труда;
- неприпремљеност ученика за рад у групи или тиму;
- теме које обрађују су, по мишљењу ученика, незанимљиве;
- необјективно вредновање резултата од стране професора;
- неадекватна подела у групе, ученици сматрају да је боље да се сами поделе у групе. Професори праве групе где сви чланови нису подједнако добри, па су ученици мишљења да се неки од чланова групе/ тима „шлепају“;
- лоша комуникација са професором у свим фазама пројекта;
- већину посла у групи одради једна особа;
- професори не вреднују једнако оцене пројекта са оценама које су добијене на усменом или писменом одговору.

Оно што је био најчешћи одговор у контролном анкетирању, за разлику од прве анкете, када се већина одговора односила на проблеме у раду у групи и проблеме у вредновању резултата од стране пројекта, недовољна је ангажованост појединих професора у свакој фази пројекта. Такође су ученици приметили да је подела задатака била боља и да се није дешавало да један ученик уради задатак за целу групу.

Примери и искуства са пројектном наставом (упитник за професоре)

На питање са којим се тешкоћама професори суочавају у примени пројектне наставе, приликом првог анкетирања добили смо следеће одговоре:

- недовољно предзнање, непознавање метода пројектне наставе, недостатак подршке и програма стручног усавршавања из ове области. Већина се своди на креативност и индивидуални труд професора;
- вредновање рада појединца у тиму;
- некритичко преписивање са интернета;
- услед згуснутог распореда и обимног градива, недостатак времена за квалитетно креирање и осмишљавање, припреме, израду и презентовање резултата;
- поштовање постављених рокова.

У контролном упитнику већина ових потешкоћа је нестала, док је као главна потешкоћа примећено да ученици због великог броја предмета и обавеза које из тог броја проистичу не могу увек у року одговорити на захтеве, па често желе да се рокови коригују.

У првој анкети су као предности овог вида наставе наведени:

- тимски рад са јасно постављеним индивидуалним задужењима, самостални истраживачки рад;

- стицање практичног и функционалног знања, шири спектар знања;
- интердисциплинарни приступ, међупредметно повезивање, повезивање знања из различитих области.

Нова анкета нам је као предности донела и активан однос ученика према знању, припрему за истраживачки рад и презентовање резултата рада, као и самосталност у раду.

Последња два питања у упитнику за професоре су се односила на одређивање циља пројектне наставе, као и давање завршног мишљења о организацији пројектне наставе.

Приликом прве анкете као главни циљеви пројектне наставе препознати су:

- стицање функционалног знања;
- развијање истраживачког духа;
- развијање личне одговорности кроз испуњавање обавеза у тиму, али и развијање групне одговорности кроз одговорност за резултате тима;
- повезивање знања из различитих области и њихова повезивања;
- развој критичког мишљења и одвајање битног од небитног.

Приликом контролне анкете смо као одговор на ово питање добили и одговор оспособљавање ученика за целоживотно учење, припрема ученика за даље школовање.

Већина професора сматра да је сфера пројектне наставе сива зона, без јасних планова, упутстава, подршке, све или већина се своди на ентузијазам професора. Такође, уколико изуземо изборне блокове, неопходност 4 оцене у полугодишту, згуснут распоред и обимно градиво отежавају примену овог вида наставе код „обавезних“ предмета, тако да је пројектна настава у том случају изузетак, а не правило.

После завршетка свих активности на спровођењу пројекта *Заједно до знања*, сви учесници, и ученици и професори, сложили су се да ће им искуства из рада на овом пројекту бити корисна у даљем школовању и раду. Сложни су у оцени да се већина њих први пут у раду сусрела са оваквом организацијом пројектних активности.

Дискусија и закључак

Резултати првог анкетања су нам указивали да и ученици и професори сматрају да је област пројектне наставе неуређена, и да би њено уређивање било од велике помоћи свим учесницима у процесу. Ставови по овом питању се нису много променили ни приликом контролног анкетања, али је општи закључак да је Земунска гимназија организацијом и спровођењем пројекта *Заједно до знања* направила озбиљан искорак у правом смеру и показала како би пројектна настава требало да буде организована у будућности, за шта смо добили и екстерна признања.

Такође, уколико упоредимо резултате обе анкете, закључак је да је највећи број учесника (и ученика и професора) први и прави контакт са пројектном наставом имао приликом спровођења пројекта заједно до знања.

Наиме, приликом првог анкетања, велики број ученика је на питање које је захтевало да наведу примере пројектне наставе са којом су се сусретали наводило израду презентација из појединих предмета, извођење експеримената на часовима лабораторијских вежби из Хемије и Физике, или рад у групи на појединим часовима обраде или утврђивања. Веома мали број испитаних ученика је навео праве примере пројектне наставе (око 5% анкетираних), и ти примери се углавном односе на наставу изборних пакета или пројекта који су рађени у склопу Истраживачких станица, нпр. *Петница*.

Нова анкета је показала да је спроведени пројекат у потпуности ученицима осветлио идеју пројектне наставе, схватили су да то није лак посао, али су били веома задовољни својим постигнућима и резултатима.

Ученици у највећем броју (90% анкетираних) препознаје све предности пројектне наставе. Оно што су, по мишљењу анкетираних, највеће предности јесте тимски рад са јасно израженим индивидуалним задужењима, припремање за студирање кроз презентовање резултата пројекта, унапређивање комуникацијских вештина, као и боље усвајање резултата до којих долазе самостално.

Оно што је потпуно ново код контролне анкете је да је велики број ученика (62%) као велику предност навео самостално презентовање резултата истраживања, што није био случај код првог анкетања.

Код контролног анкетања се у делу најзанимљивији/ најтежи део пројектног задатка десила значајна промена. Иако је и даље најтежи део рад у групи, то више није најзанимљивији део, већ је то приказивање идеја и презентовање резултата. Ово наводи на закључак да су ученицима у припремној фази пројекта дате јасне смернице за коришћење литературе, цитирање и навођење употребљене литературе, циљеви истраживања; дати су јасни критеријуми за вредновање презентовања резултата, што је за резултат имало опуштеније и сигурније ученике приликом представљања резултата истраживања.

Битан показатељ у иницијалном анкетању је да се велики број ученика (око 30% анкетираних) изјаснио да је једна од главних предности пројектне наставе више слободног времена, необавезност доласка у школу у току спровођења пројектних активности (ово се односи на наставу изборних пакета), добијање бољих оцена уз мањи труд, као и учење без притиска и са мањим утрошком времена, док је у излазној анкети, после искустава са пројекта *Заједно до знања*, овај сегмент нестао и нико од ученика на ово питање није дао овакав одговор.

Као највећа препрека је овог пута препозната дуготрајност трајања пројектних активности, која произилази из превеликих обавеза ученика из осталих предмета (24 анкетираних), следи недостатак знања о методама пројектне наставе (18 анкетираних), затим долази ширење информација и међупредметно повезивање (по 17 анкетираних), недостатак мотивације код ученика (15 анкетираних), подела задужења у тиму (10 анкетираних), налажење баланса код ученика (7 анкетираних), док је неки други изазов навело четворо анкетираних.

Најзанимљивија чињеница је да је, у односу на иницијалну анкету, када је вредновање резултата пројекта било на водећем месту (24 анкетираних), у контролној анкети овај проблем занемарљив (8 анкетираних професора).

Ниједан анкетирани ученик није навео неадекватан избор теме пројекта као недостатак, што је такође велика промена у односу на иницијално анкетање.

Закључак је да су ученици веома расположени за рад на пројектима и дају му предност у односу на традиционалну наставу, али за разлику од иницијалног анкетања, када су навели да им организација, спровођење и презентовање резултата пројектне наставе нису баш најадекватније или најјасније представљени, у овој анкети су резултати битно другачији. Преко 80% ученика код навођења примера пројектне наставе су наводили учешће на пројекту *Заједно до знања*. Примећено је и да су код навођења примера пројектне наставе навели значајно већи број предмета него у иницијаној анкети. Ученици су сада много свеснији шта пројектна настава представља, како се планира, организује и спроводи.

Највећа промена се догодила код одговора на питање о најзанимљивијим/ најтежим деловима пројектних активностима. У првом анкетању из одговора ученика се могло закључити да су највећи проблеми представљали недовољна обученост у раду са изворима (литературом), њиховим цитирањем и навођењем, као и са презентовањем резултата истраживања.

У новом анкетању резултати су дијаметрално супротни, будући да су као две најзанимљивије активности наведене баш оне које су у иницијалном анкетању представљале највећи проблем.

Ученици од професора очекују јасно успостављене и представљене критеријуме и њихово доследно спровођење, што је код пројекта *Заједно до знања* и био случај.

Као што смо рекли, највећи број професора се у досадашњем раду сусретао са пројектном наставом и примењивао ју је, али се и највећи број професора изјаснио да је сфера пројектне наставе још увек *сива зона*, односно недовољно уређена. Не постоје јасни планови и програми, не постоје смернице, не постоји довољна подршка запосленима, као ни довољан број програма стручног усавршавања из ове области.

Као највећу препреку чешћем ангажовању ученика на пројектној настави професори наводе недостатак времена за квалитетно осмишљавање и спровођење свих фаза пројекта, преобиман план и програм, као и згуснут распоред, али и неопходност 4 оцене за једно полугодиште, што оставља мало времена за пројектну наставу.

У исто време, професори препознају да кроз овај вид наставе долази до пуног изражаја креативност ученика, развија се тимски рад, али сваки ученик има активност за коју је задужен; добро осмишљен пројекат производи пораст креативности и заинтересованости ученика и, наравно, мултидисциплинарни приступ и међупредметно повезивање.

Випе од половина анкетираних професора (61%) је одговорила да је веома задовољна својим знањем из области пројектне наставе, док је 31% анкетираних одговорило да је углавном или делимично задовољан овим знањем. Оно што је велика промена у односу на улазну анкету је да ниједан професор није навео да је незадовољан својим знањем из ове области.

Као основне предности пројектне наставе професори су препознали стицање функционалних знања, развијање истраживачког духа, мултидисциплинарни приступ и развој критичког мишљења код ученика, тимски рад са јасно постављеним индивидуалним задужењима, развијање компетенција за целоживотно учење.

Као највеће проблеме у примени пројектне наставе су професори су навели вредновање резултата пројекта, дуготрајности пројектних активности, недостатак мотивације код ученика и недостатак знања о методама пројектне наставе, што се надовезује на претходне закључке. Недостатак јасних критеријума за оцењивање, као и очекивање ученика да ће за пројекат добити врлодобру или одличну оцену представљају полигон за различите врсте неспоразума, притужби и неразумевања.

Један од главних циљева ове анкете је мапирање проблема везаних за организацију и спровођење пројектне наставе, као и давање квантитативних показатеља члановима ЕРАСМУС+ тима Земунске гимназије за области које је потребно и могуће унапредити, на основу којих би они могли да квантитативно прикажу промене у овој сфери наставе, кроз примене искустава земаља ЕУ из сфера које су биле кључне током периода мобилности у Мадриду.

предлози професора за унапређење пројектне наставе:

1. јасно одређивање фаза пројекта;
2. организација пројектних активности;
3. избор тема за пројектну наставу;
4. креирање упутства о реализовању пројектне наставе на нивоу Школе;
5. комуникација професора и руководства Школе;
6. подстицање одговорности ученика;
7. унапређење мотивације кроз интерактивне и пројектне задатке;
8. системско уређење области пројектне наставе;
9. критеријуми оцењивања пројектних активности и резултата пројекта.

Резултати истраживања омогућили су утврђивање чињеничног стања, уочавање главних проблема и потреба професора и ученика, као и прикупљање идеја, на основу одговора, за превазилажење баријера током извођења пројектне наставе.

За потпуније резултате, препоручљиво је поновно задавање упитника након периода мобилности и примене нових знања и искустава, а у току реализовања пројектне наставе.